Van Steenbreek tot Londotuin:

Inspiratie voor **natuurlijk** tuinieren

Er zijn meer dan genoeg redenen om natuurlijk te tuinieren: een betere regenwaterafvoer, meer diversiteit in planten en insecten en voor de tuinliefhebber een manier om zijn of haar eigen paradijsje verder te verfraaien met meer of minder bekende groeiers en bloeiers.

Tekst Paul van Bodengraven

Spelen | **Foto Sjon Heijenga**

Zomer in de Londotuin | **Foto Eppo Mulder**

Natuurlijk tuinieren en de opbrengst daarvan voor natuur en mens staan al een tijdje in de belangstelling. In 2015 is door Wout Veldstra de stichting Operatie Steenbreek opgericht om meer aandacht te vragen voor de problemen die versteende tuinen met zich mee brengen. Na een fusie met stichting Entente Florale gaan beide organisaties sinds januari 2019 verder onder de naam Stichting Steenbreek.

Vergroenen

De stichting wil op lokaal niveau verandering bewerkstelligen: minder steen, meer groen. Goed voor regenwaterafvoer, natuur en mens. Kleine, lokale maatregelen zijn het meest effectief. Steeds meer gemeenten nemen maatregelen om de openbare ruimte te vergroenen. In totaal nemen ruim honderd gemeenten deel aan Steenbreek en ook Wetterskip Fryslân, Waterschap Vallei en Veluwe, Waterschap Aa en Maas en provincie Overijssel hebben zich aangesloten.
Circa veertig procent van het stedelijk gebied is in bezit van particulieren. Daar valt nog een wereld te winnen. De KNNV stimuleert afdelingen om actief te zijn in Steenbreek, vaak in lokaal samenwerkingsverband met bijvoorbeeld IVN, Groei en Bloei en vrijwilligers van Vogelbescherming. Tijdens de nationale tuinweek (8 t/m 16 juni) organiseert de

KNNV samen met IVN de workshop *Een levende tuin maak je zelf* op zes plekken in Nederland. Daarna kunnen ook andere KNNV-afdelingen ermee aan de slag.

Bereik

Effecten van initiatieven als Steenbreek worden gemonitord en onderzocht, ook op landelijke schaal. Er zijn inmiddels meerdere onderzoeken gedaan naar effecten en opbrengsten van Steenbreek. Meer informatie daarover vind je op *www.knnv.nl/natura*. Het effect op gedrag van mensen laat zich wellicht het beste omschrijven als een versterking van het bewustzijn van de manier waarop tuinen worden ingericht. En het is praktisch: mensen die iets willen doen om de natuur meer ruimte te bieden, kunnen direct aan de slag. Zo zijn er op lokaal niveau veel initiatieven, bijvoorbeeld dat je een tuintegel bij het tuincentrum kunt omruilen voor een gratis tuinplant. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat de meeste KNNV'ers niet meer op de waarde van een natuurlijke tuin gewezen hoeven te worden. Maar zij kunnen wel een ambassadeursfunctie vervullen voor buren en wijkbewoners voor wie 'minder tegels' niet zo vanzelfsprekend is.

Inspiratie

Een van de belangrijkste gangmakers van natuurlijk tuinieren is de in december 2018 overleden botanicus Ger Londo. Als vanaf zijn jeugd was hij actief in de oudste heemtuin van Nederland, Thijsse's Hof in Bloemendaal. Hij werd daar later bestuurslid en bleef dat maar liefst 45 jaar (!) lang. In 1996 begon hij met de aanleg van een eigen heemtuin bij zijn huis in Scherpenzeel. Vijftig jaar lang volgde hij de ontwikkelingen in zijn tuin en deed verslag van zijn waarnemingen over de plantensoorten die zich daar vestigen.

Londotuin

Bij kasteel Broekhuizen in Leersum op de Utrechtse Heuvelrug werd in 1972 een nieuwe proeftuin aangelegd door het toenmalige Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Ook hier was Ger Londo bij betrokken; hij maakte het plan voor de nieuwe heemtuin, met verschillende planten en grondsoorten. In deze tuin verrichtte Ger Londo ruim twee decennia wetenschappelijk onderzoek. Vijfentwintig jaar ontwikkelde de tuin zich op natuurlijke wijze, totdat het landgoed werd verkocht en de nieuwe eigenaar geen prijs stelde op dit unieke stukje natuur. De tuin werd daarop verhuisd naar een graslandje van Staatsbosbeheer en kreeg de naam Londotuin. Londo bleef tot op hoogte leeftijd betrokken bij het beheer van de tuin, samen met vrijwilligers uit Amerongen en Leersum. Een fraaie inspiratiebron voor iedereen die nog een stapje verder wil gaan dan tegels lichten! ■

In Memoriam: 'Ger leeft voort in zijn werk'

Ger Londo | Foto Eppo Mulder

Op 18 december 2018 is onze gewaardeerde KNNV'er dr. Gerrit Londo overleden. Hij is 83 jaar oud geworden. Ger Londo was jarenlang onderzoeker vegetatiekunde aan het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN), het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN) en Alterra. Hij had een kenmerkende visie op en aanpak van zijn werk. Onderzoek was pas geslaagd als het een directe vertaling kreeg naar praktische toepassingen voor het natuurbeheer en de mogelijkheden voor natuurherstel en natuurontwikkeling in beeld werden gebracht. Met het laatste toonde hij aan dat in veel gevallen herstel van verloren gegane natuurwaarden haalbaar is.

Ger wist ook aandacht voor de natuur- en educatieve waarden te mobiliseren met zijn boek *Natuurtuinen en parken* (1977), zeker na de aanleg van de wetenschappelijke proeftuin bij kasteel Broekhuizen van het RIN (1972) en bij hem thuis in Scherpenzeel (1966). Door verschillende milieutypen op uiteenlopende grondsoorten met allerlei gradiënten aan te leggen, ontstonden na verloop van tijd prachtige en vaak soortenrijke begroeiingen. De door Ger geïnitieerde en ontworpen natuurtuin rondom het gebouw Lumen, die inspireert tot een groenere en meer natuurlijke campus van de Wageningen Universiteit, is ook een geslaagd voorbeeld. Hij zorgde voor een grote diversiteit in bodemsoorten door verschillende bodems uit de omgeving van Wageningen en Zuid-Limburg hier bijeen te brengen en zaden uit de proefvakken van het oude IBN in de tuin uit te zaaien. Hij liet er een groot aantal inheemse plantensoorten uitzaaien en liet de tuin zich verder helemaal zelfstandig ontwikkelen. De enige beheermaatregel is één maal per jaar maaien (deels in juni en deels in september) en het maaisel afvoeren. Inmiddels is de tuin zo'n vijftien jaar oud en een ware groene oase geworden.

De proeftuin van kasteel Broekhuizen was Ger zijn levenswerk. De tuin was in 1971 aangelegd na afgraven van een oude moestuin. Op het kunstmatig geaccidenteerd terrein zijn toen verschillende bodemsoorten aangebracht. Vestiging en ontwikkeling van wilde planten werden daar jaarlijks door Ger gevolgd met vegetatieopnamen en bodemonderzoek. In 1997 moest die tuin verplaatst worden, want het kasteel met de omringende gronden werden verkocht. Toen werd een groot deel van de grondsoorten met bijbehorende begroeiing overgebracht naar een nabijgelegen akker. Deze Londotuin wordt door vrijwilligers van de Vereniging Dorp en Natuur, Amerongen – Leersum onderhouden en is beperkt te bezoeken (zie *www.stichtingoase.nl/londotuin*).